

Case name

Aruna Shanbaug's Right to Die with Dignity (2011)

Case

अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एससीसी 756 र त्यसपछिका नरिणयहरू

Brief Summary

भारतको सर्वोच्च अदालतले नरिन्तर नरिणय गरेको छ कनिष्क्रियि इच्छामृत्यु देशमा कानुनी छ, यदकिही सुरक्षा उपायहरू कायम राखएका छन्। सन् 1973 देखि नरिन्तर वानस्पतिक अवस्थामा रहेकी अरुणा शानबागको मामलामा अदालतले उनको अवस्थाको जाँच गर्न र प्रतविदन पेस गर्न तनि सदस्यीय मेडिकल बोर्ड नियुक्त गर्‍यो। रिपोर्टले उनी स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा रहेको निष्कर्ष निकाल्यो। सम्मानका साथ मर्ने अधिकार संवधानको धारा 21 अन्तर्गत प्रत्याभूत जीवनको अधिकारको अभिन्न अङ्ग हो भनी अदालतले टपिपणी गरेको छ। अदालतले यो पन निरिणय गरेको छ कनिष्क्रियि इच्छामृत्यु भारतीय दण्ड संहिता वा अहलिको लागिलागू कुनै अन्य कानून अन्तर्गत अपराध होइन।

Main Arguments

यस मुद्दामा मुख्य तर्कहरू जीवनको अधिकार र संवधानको धारा 21 अन्तर्गत मर्यादाका साथ मर्ने अधिकारको वरपिर् घुमेका थिए। याचकिकर्ताहरूले अरुणा शानबागको वानस्पतिक अवस्थामा नरिन्तर अस्तित्व उनको जीवनको अधिकारको उल्लङ्घन हो र उनलाई शान्तपूर्वक मर्न दनि पर्ने तर्क गरे। उत्तरदाताहरूले तर्क गरे कि जीवनको अधिकारमा मानव मर्यादाका साथ बाँच्ने अधिकार र मर्यादाका साथ मर्ने अधिकार समावेश छ।

Legal Precedents or Statutes Cited

- अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एससीसी 756-ज्जान सहि बनाम पञ्जाब राज्य (2012) 10 एससीसी 303-भारतको संवधानको धारा 21 (जीवनको अधिकार)-भारतीय दण्ड संहिता (आईपीसी)-भारतीय चकित्सा परिषद (एमसीआई) दशानर्देश (2018)

Quotations from the court

- "सम्मानका साथ मर्ने अधिकार भारतको संवधानको धारा 21 द्वारा प्रत्याभूत जीवनको अधिकारको अभिन्न अङ्ग हो।"

- अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एस. सि. सि. 756-"नषिक्रयि इच्छामृत्यु भारतीय दण्ड संहिता वा अहलैको लागिलागू कुनै अन्य कानून अन्तर्गत अपराध होइन।" - अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एस. सि. सि. 756-"नकिट आफन्त र अर्को साथीको इच्छा र चिकित्सा व्यवसायीहरूको रायलाई उचित महत्त्व दिए तापनि निरन्तर वानस्पतिक अवस्थामा रहेको बरिमीको सर्वोत्तम हितमा के छ भन्नेबारे अभिभावक देशभक्तको रूपमा निर्णय गर्नु अन्ततः अदालतको दायित्व हो।" - ज्ञान सहि बनाम पञ्जाब राज्य (2012) 10 एससीसी 303

Present Court's Verdict

सर्वोच्च अदालतले भारतमा नषिक्रयि इच्छामृत्यु कानुनी भएको ठहर गरेको छ, यदिकेही सुरक्षा उपायहरू कायम राखिएका छन् भने। अदालतले स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा बरिमीको लाइफ सपोर्ट फरिता लनि निर्णय सम्बन्धति उच्च अदालतले अभिभावकको देशभक्तिका रूपमा लनिपर्ने पनफैसला गरेको छ। अदालतले अयोग्य व्यक्तिको लाइफ सपोर्ट फरिता लनि अनुमतिको लागनिजकिका आफन्त वा अर्को साथी वा डाक्टर/अस्पतालका कर्मचारीहरूद्वारा आवेदन दायर गर्दा उच्च अदालतले अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तय गरेको छ।

Conclusion

भारतको सर्वोच्च अदालतले निरन्तर निर्णय गरेको छ कि नषिक्रयि इच्छामृत्यु देशमा कानुनी छ, यदिकेही सुरक्षा उपायहरू कायम राखिएका छन्। अदालतले स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा बरिमीको लाइफ सपोर्ट फरिता लनि निर्णय सम्बन्धति उच्च अदालतले अभिभावकको देशभक्तिका रूपमा लनिपर्ने पनफैसला गरेको छ। अदालतले अयोग्य व्यक्तिको लाइफ सपोर्ट फरिता लनि अनुमतिको लागनिजकिका आफन्त वा अर्को साथी वा डाक्टर/अस्पतालका कर्मचारीहरूद्वारा आवेदन दायर गर्दा उच्च अदालतले अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तय गरेको छ।